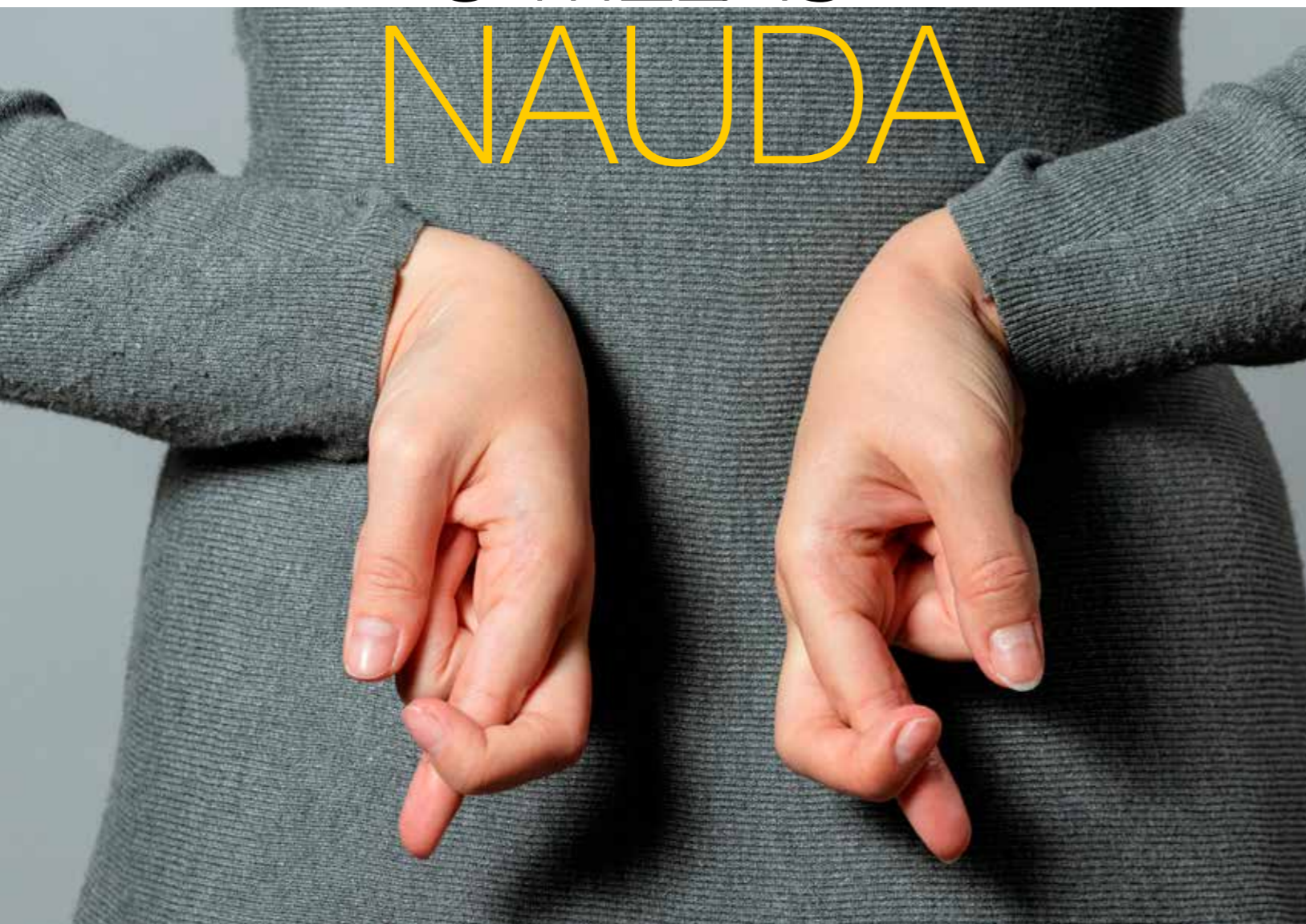

TIESA YRA DRASA, O MELAS – NAUDA

LIGITA ŠALTIENĖ

Tie, kurie sako, kad nemeluoja – meluoja. Ar įmanoma gyventi sakant tik tiesą? Ir ar to reikia? Panagrinėkime ką, sakydami tiesą, galime atrasti ir ką prarasti.

Studijų metais savo grupėje diskutavome apie tiesą. Sakyti? Nesakyti? Įmanoma gyventi sakant tiesą ar neįmanoma? Dėstytojas, išklausęs mus, pasidalijo gražia istorija, kuri atmintyje išliko ilgam: „Muziejuje vaikštinėja mergina. Žiūri. Gėrisi. Sustoja prie vieno paveikslėlo. Prie jos prieina vaikinai. Patyli minutėlę ir sako: „Gražus paveikslas, tiesa?“ Mergina atsisuka į jį, pagalvoja minutėlę ir atsako: „Tu man irgi patinki.“

Susižavėjau šia istorija! Pasakiau sau – ir aš noriu taip gyventi! Sakyti, ką galvoju. Nesinešioti melo, balto melo, nutylėjimų, išsisukinėjimų ir mandagumų naštos. Visgi iki šiol nepavyko to padaryti. O jūs ar kada pasvajojote apie pasaulį be melo? Ar prieš sakydami baltą melą, būdami melagingai mandagūs ar tiesiog nutylėdami susimąstėte, kad tai turės pasekmių?

Kasdien – po melą

Gal melas reikalingas? Įgimtas? Kažkam naudingas? Suteikiantis pasauliui spalvų? Žaismingumo? Intrigos?

Pamenu ištrauką iš mano mylimo vokiečių rašytojo Ericho Marios Remarko knygos „Trys draugai“. Draugai diskutuoja, ar verta patinkančiai merginai iš karto sakyti tiesą apie save:

– <...> tu juk nusimanai apie meilę, tiesa?

– Nusimanau? Aš esu tikras maestro meilės klausimais!

– Tuomet norėčiau sužinoti, ar visada įsimylėję žmonės elgiasi kaip mulčiai? Tarsi būtų įkaušę. Plepa, niekus mala ir stengiasi apdumti akis?

– Vaikuti mielas! Juk visa tai ir yra akių dūmimas, įstabus akių dūmimas, mamytės gamtos sugalvotas. Pažvelk į šią žydinčią slyvą. Jinai irgi dumia akis. Apsimeta gražesnė, nei bus po to. Juk būtų bjauru, jeigu meilė turėtų ką nors bendro su tiesa...

Psichologai atlieka įvairiausių tyrimus norėdami išsiaiškinti, kaip dažnai meluojame! Pavyzdžiui, Kimas B. Serota, Timothy R. Levine'as ir Franklynas J. Bosteris nustatė, kad vaikai pradeda meluoti maždaug nuo 2–3 metų. Suaugęs žmogus vidutiniškai per dieną pameluoja apie 1,65 karto.

Ne mes vieni tokie ypatingi. Pasirodo, gyvūnai irgi meluoja. Štai ką rašo Yuvalis N. Hararis knygoje „Sapiens“:

„<...> Zoologai atpažino, kad vienas žaliosios markatos šūksnis reiškia „Atsargiai! Erelis!“ Truputį kitoks šūksnis perspėja: „Atsargiai! Liūtas!“ Kai tyrinėtojai pirmojo šūksnio įrašą paleisdavo grupei beždžionių, jos krūptelėdavo ir imdavo baimingai dairytis į dangų. Išgirdusi antrojo šūksnio, perspėjančio apie besiantinantį liūtą, įrašą, ta pati grupė galvotrūkiškai užsikeberiodavo į medį <...> tyrėjai matė atvejų, kai žaliųjų markata surinka „Atsargiai! Liūtas!“, nors aplinkui nėra jokio liūto. Šis pavojaus signalas nuveja šalin beždžionę, kuri buvo ką tik radusi bananą, ir jis tuomet atitenka melagei.“

Kad meluoti naudinga – ne paslaptis. Prisiminkite save vaikystėje. Kada meluodavote? Kai bijodavote bausmės? Suvalgiau saldainį ir apsimitu, kad ne aš? Arba pasakoju savo fantazijas, o kiti vaikai klausosi išsižioję? Meluojame visi kasdien ir, svarbiausia, įprantame tai daryti. Psichologai teigia, kad tyrimai apie melavimą yra netikslūs dar ir todėl, kad savo melo tiesiog nepastebime.

Vis dėlto už melą tenka mokėti. Jei sumeluojame sąmoningai, turime savo melą saugoti. Taigi, jau du blogi dalykai iš karto – reikia nuolat prisiminti, ką esi pasakęs, ir nerimauti, kad yla iš

rumunų taksistą. „Kaip jūs gyvenate?“, „kas pas jus vyksta?“, „ar jūs patenkintas?“ – paprastai užtenka kelių tokių klausimų ir visą kelią galiu sėdėti, gėrėtis vaizdais ir klausytis. Šiuo atveju buvo kitaip. Vairuotas suspaudė vairą taip, kad net krumpliai pabalo. „Mes gyvename labai gerai“, „aš viskuo patenkintas“, – išpyškino ir tylėjo iki kelio pabaigos.

„Oho“, – pagalvojau. Atrodo, kad sovietiniai laikai čia dar nesibaigė. Pasijutau lyg laiko mašina persikėlusį į praeitį, kur sakyti tiesą ar sakyti, ką galvoji, buvo nesaugu.

Ar tik sovietinė imperija valdė mus įbaugindama sakyti tiesą? Nemanau. Pamenate istorijas apie mafiją? „<...> mafija stipriai savo galią sukurdamą omertą – įstatymą tylėti. Sicilijos kaimo vietovėje nepažįstamas, klausiantis kelio į artimiausią miestą, nesulauks jokio atsakymo, o didžiausias nusikaltimas, kurį gali įvykdyti mafijos narys – pranešti policijai pavardę žmogaus, kuris ką tik į jį šovė ar kaip kitaip pakenkė. Omerta tapo tautos religija. Moteris, kurios vyrą ar vaiką ką tik užmušė, nepasakys žudiko vardo, nepasakys, kuo vardu tas, kuris išprievartavo jos dukrą...“ (Mario Puzo „Krikštėvis“).

Tikriausiai visos imperijos ir norintieji

”

Suaugęs žmogus vidutiniškai per dieną pameluoja apie 1,65 karto.

“

maišo vis tiek išlįs. O kur dar rizika prarasti gerą vardą, pasitikėjimą, draugus... Tai kodėl taip sunku pasirinkti sakyti tiesą? Panagrinėkime šią temą plačiau.

Tiesa gali ir sužlugdyti, ir sukurti

Kažkada vykau į komandiruotę Rumunijoje. Paprastai keliaudama pasikalbu su atsitiktiniais bendrakeiviais. Taip sužinau apie kraštą, po kurį keliauju, naujienas. Įdomu! Tačiau geriausias informacijos šaltinis – taksi vairuotojai. Viską jie žino – pradėdant nuo to, kur skaniai ir nebrangiai pavalgyti, iki aktualių politinių naujienų. Imu ir pakalbinu

valdyti stengiasi turėti tiesos monopolį, nes tiesa yra didi jėga. Kas praranda tą jėgą, praranda ir valdžią. Pamenate Michailo Gorbačiovo „гласность“ (liet. „viešumas“)? Kartą atvėręs paslapčių skrynelę, jos jau nebeužvers. Tiesa gali nuversti imperijas, lygiai taip pat gali kažką ir sukurti. Kai moterys išdrįso pasakyti tiesą apie jų išnaudojimą ir seksualinę prievartą, gimė judėjimas „Me too“ (liet. „Aš taip pat“), sujaukęs visą pasaulį ir paskatinęs moteris kovoti už savo teises.

Dėl galimybės atskleisti tiesą spaudą vadiname ketvirtąja valdžia (angl. „The fourth power“ – ketvirto- >

ji jėga). Primenu, kad kitos trys jėgos yra įstatymų leidžiamoji, vykdomoji ir teisėsauga. Visuomenės informavimo įstatymas teigia, kad kiekvienas žmogus turi teisę siekti tiesos ir gauti nešališką, objektyvią informaciją. Žurnalistai turi specialų statusą ir gali vaikštinėti po svarbiausias valstybės institucijas, o įstatymai įpareigoja valstybės tarnautojus teikti jiems informaciją.

Dabar pagalvokime ir pabandykime atsakyti sau į klausimą: ar jūs šiuo metu tikite viskuo, ką sako ir rašo žurnalistai, kas rodoma per televiziją? Pagal „Delfi“ ir „Spinter tyrimus“, Lietuvoje žiniasklaida pasitiki 40 proc. respondentų, nepasitiki – 45 procen-

tiesą į pateiktą klausimą, arba padaryti kažką, kam prireiks drąsos.

Prisipažinti, kad meluoja ir parodyti kitiems save nepagražintą, nėra taip lengva. Tikriausiai todėl šis žaidimas yra toks populiarus. Kiek toli išdrįsi nueiti? Kiek tikro savęs išdrįsi parodyti? Adrenalinas!

O kas, jeigu? Jeigu žmonės pamatys mane nepameluotą? Su visais trūkumais, blogais darbais, melavimu, egoizmu? Jūs galvojate, nuo jūsų nusišuks? Ar tikrai?

Prisiminkite matytus filmus su blogais herojais, kurie sukčiauja, vagia, bankus apiplėšinėja? Kieno pusėje esate – ar policijos ir valdžios, kurie geri, teisingi ir veikia pagal įstaty-

Jei nusprendėte atskleisti tiesą – pirmiausia kalbėkite apie save.

” Prisipažinti, kad meluoja ir parodyti kitiems save nepagražintą, nėra taip lengva. “

tai. Tyrėjai pastebėjo, kad dažniau žiniasklaida pasitiki moterys, vyresnio amžiaus, žemesnio ir vidutinio išsilavinimo, mažesnes pajamas gaunantys žmonės. Dažniau žiniasklaida nepasitiki vilniečiai.

Tie patys tyrimai rodo, kad susidūrę su rimta problema 60 proc. žmonių kreiptųsi pagalbos į artimiausius draugus, o į žiniasklaidą – tik 9 procentai... Sakoma, skaičiai nemeluoja. Sutinkate?

Kodėl žiniasklaida, turėdama tokį galingą įrankį – galimybę sakyti tiesą, praranda savo autoritetą? Tikiu, kad kiekvienas iš jūsų turite savo vertinimą ir nuomonę. Tačiau niekaip neapsieisi-me be patarlės „melo kojos trumpos“. Toli jomis nenukeliausi. Kodėl tuomet pasirinktas toks kelias? Atsakymas paprastas – dėl populiarumo, reitingų, reklamai skiriamų pinigų, tiražų... Vieno žodžiu, dėl naudos.

Pasirinkę tiesą, turime didžiulę jėgą, o meluodami gauname naudos.

Pasirinkime

Pamenate vaikystės žaidimą „Tiesa ar drąsa“? Turite pasirinkti: arba sakyti

mus? Spėju, kad ne. Kartą, rašydama straipsnį apie draugystę, paklausiau savo draugų, kodėl pradėjo su manimi draugauti. Labiausiai nustebino atsakymas: „Neteigiama tokia buvai.“ Štai ir prašom, nors visą gyvenimą stengiuosi būti teigiama, bet patinku, kai esu neigiama.

Nuo tada sąmoningai ėmiau pastebėti, kad kur kas geriau jaučiuosi „neteigiamą“ žmonių draugijoje. Kurie yra savimi ir to neslepia. Kurie pripažįsta, kad meluoja, netinkamai maitinasi, nesportuoja, turi problemų su bendradarbiais, kurių vaikai prikričia eibių ir taip pat yra netobuli. Jie nesirūpina pasaulio reikalais, nesistengia įpiršti savo tikėjimo, neauklėja ir nepateikia savęs kaip pavyzdžio. Kurie paprastai kalba apie savo klaidas, blogus įpročius bei jausmus. Tokie žmonės – tikra atgaiva. Ir atvirkščiai – tobulybės taip vargina...

Todėl jei norite turėti tikrų draugų, drožkite visą tiesą apie save. Gal kai kurie žmonės pasitrauks iš jūsų gyvenimo, tačiau kurie liks – bus tikri, nesumeluoti, be to, atsiras vietos naujiems.

Koks palengvėjimas ateina, kai nereikia prisiminti išgalvotų pasiteisinimų ir tiesos versijų, nereikia kaukių rinkinio. Tiesa išlaisvina ir palengvina gyvenimą, išgrynina santykius.

Tačiau reiktų nepamiršti dviejų svarbių dalykų apie tiesą. Jei nusprendėte atskleisti tiesą – pirmiausia kalbėkite apie save. Prieš sakdami tiesą, dar kartą pasitikrinkite, ar kas nors klausia jūsų nuomonės.

Svarbiausia sakyti tiesą sau ir apie save. Tuomet tikrai nieko neįžeisite ir priartėsite prie savęs. Argi tai ir nėra viso gyvenimo tikslas? Suprasti, kas esi – kas tavo stiprybė ir kas tavo bėda. Atleisti sau, pamilti save tikrą. Kas iš to, paklauskite? Ogi tuomet lengviau atleisti kitiems, atjausti, o vėliau ir mylėti. Kas toliau? O toliau – tas pats gyvenimas, tik kitokios kokybės.

Kaip pagauti meluojantį? – paklauskite. O kam gaudyti? Lai meluoja. Neverta gaišti savo laiko ir energijos. Tai ne jūsų bėda. Meluoti visada naudingiau. Tik neaišku, kuriam laikui. Tiesa išlaisvina, bet jai reikia drąsos. Ką renkatės jūs? ■

Tiesos sakymo privalumai

- Paspapčių neturėjimas išlaisvins. Bus sunku jums manipuliuoti ar jus spausti.
- Turėsite galimybę užmegzti tikrus, nesumeluotus ir nepagražintus santykius.
- Net ir jūsų nemėgstantys žmonės, esant rimtam reikalui, kreipsis į jus. Kad pasitikrintų.

Tiesos sakymo trūkumai

- Būsime apkaltintas grubumu, nemandagumu, diplomatijos trūkumu ir negebėjimu bendrauti.
- Prarasite kai kuriuos draugus ir kai kuriuos darbus. Geresni pasiūlymai atiteks „patogesniems“.
- Įsikibęs į savo tiesą galite prarasti lankstumą, pagarbą ir toleranciją, gebėjimą pažvelgti į situaciją iš kito žmogaus pozicijos.

PASITIKRINKITE

Ką mieliau renkatės – melą ar tiesą?

Perskaitykite teiginius ir pasirinkite a, b arba c atsakymo variantą.

1. Jus kviečia į vakarėlį, į kurį labai nenorite eiti, nes trokštate pailsėti ir pabūti su šeima. Tačiau jie yra svarbūs žmonės jūsų darbovietėje ir, jei norite būti vertinami darbe, turite stengtis išlaikyti gerus santykius.

- A.** Mandagiai atsisakote, bet greitai sugalvojate pateisinamą priežastį, kodėl nedalyvausite. ○
- B.** Einate, bet sukandęs dantis laukiate, kada vakarėlis pasibaigs ir galėsite eiti namo. Išeidami dėkojate už „nuostabų vakarą“. ○
- C.** Atsakote: „Ačiū už kvietimą, bet neateisiu.“ ○

2. Kasininkė duodama gražą suklydo ir atidavė jums 10 eurų daugiau, nei turėjo.

- A.** Suskaičiuojate, palaukiate minutėlę, suteikiate jai progą pasitikrinti. Jei kasininkė nesusivokė, pasiimate visą gražą. ○
- B.** Manote, kad tai jos problema, ir pasiimate visą gražą. ○
- C.** Be dvejonų gražinate jums nepriklausančius pinigus. ○

3. Palikote automobilį stovėjimo aikštelėje ir grįžę radote subraižytą šoną. Prieš tai automobilis toje vietoje buvo įlenktas. Ar draudimo bendrovei pranešite tik apie įbrėžimą ar ir apie įlenkimą?

- A.** Leisite apžiūrinčiam draudimo agentui pačiam įvertinti žalą, neprasitarsite apie ankstesnį įlenkimą. Jei jis nesusipras, nieko nesakysite. ○
- B.** Žiūrėsite į akis ir tvirtai teigsite, kad visi apgadینimai atsirado vienu metu. ○
- C.** Prisipažinsite, kad įlenkimas jau buvo, ir prašysite kompensacijos tik už įbrėžimą. ○

Rezultatų skaičiavimas Jei jums labiausiai tinkami pasirodė:

- A** variantai – esate iš tų žmonių, kurie įvertina riziką ir geba dalį savo atsakomybės perleisti kitiems.
- B** variantai – bent jau sau nemeluoja, kad meluoja. Sveikiname.
- C** variantai – esate iš tų retų žmonių, kurie sako tiesą, net kai tai nenaudinga. Irgi sveikiname.